

در آمدی بر آمار ازدواج جوانان در ایران

■ دکتر امیرحسین بانکی‌پور فرد

استادیار دانشگاه اصفهان

■ مهدی کلاتری و زهرا مسعودینیا

کارشناسان ارشد مدیریت فرهنگی

اشاره

هدف این نوشتار، بررسی و تحلیل آمار ازدواج و طلاق و تبیین موانع و مشکلات عمده ازدواج به روش تحلیل اسنادی و فراتحلیل است. بررسی‌ها نشان داد که موانع فرهنگی، بیشتر از موانع اقتصادی بر وضعیت کنونی ازدواج اثر داشته، اما کمتر مورد توجه واقع شده است.

طرح مسئله

تسهیل ازدواج بهنگام، آگاهانه، آسان و پایدار جوانان، تنها راه حل سالم‌ماندن آنان است؛ همچنان که در قرآن کریم نیز به فراهم آوردن شرایط ازدواج امر شده است: وانکحوا الایامی منکم... (نور، ۳۱)؛ مردان و زنان بی همسر خود را همسر دهید. بررسی بموقع، علمی و همه‌جانبه ازدواج، اولین گام در جهت آسیب‌زدایی و بهبود وضعیت موجود است. تبدیل خانواده‌های گسترده به خانواده‌های هسته‌ای و تأکید بر فردمحوری به جای خانواده‌محوری، در کنار افزایش علاقه‌مندی جوانان به داشتن انتخاب آزاد و گزینش همسر از طریق غیرسنتی، باعث تغییر در سبک همسرگزینی شده است.

گرایش به افزایش سطح
آگاهی، تحصیلات و
موقعیت‌های اجتماعی و
اقتصادی، آثار و پیامدهای
بسیاری در مسیر ازدواج
جوانان به همراه دارد که از
جمله می‌توان به دسترسی
شیوه‌های آگاهانه‌تر
شناخت همسر اشاره کرد.

آمار وضعیت ازدواج

آخرین وضعیت ازدواج و طلاق در کشور در سرشماری‌ها منعکس می‌شود. همچنین همه‌ساله، سازمان ثبت احوال، گزارش ازدواج و طلاق سال قبل را منتشر می‌کند. در ادامه گزارشی از آمار ازدواج در سال ۱۳۸۹ بیان می‌شود:

- در سال ۱۳۸۹ نسبت ازدواج به طلاق در کل کشور، رقم ۶/۵ درصد بوده است.
- در سال ۱۳۸۹ بیشترین ازدواج ثبت‌شده در مردان، در گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله با رقم ۳۵۶/۲۳۳ نفر (۴۰ درصد از کل ازدواج‌ها) بوده که بیشترین آنها (۱۶۹/۰۶۸) با زنان ۱۹-۱۵ ساله ازدواج کرده‌اند.

- در سال ۱۳۸۹ بیشترین ازدواج ثبت‌شده در گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله با رقم ۳۱۱/۷۷۴ نفر (۳۵ درصد از کل ازدواج‌ها) بوده است.

موانع و مشکلات ازدواج

ازدواج امری ساده، بی‌تکلف و بدون تشریفات است که طی آن، زن و مرد، پیمان زندگی مشترک را می‌بندند و مرد به مقدار امکاناتش چیزی یا مبلغی را به عنوان صداق و نشانه صداقت، تقدیم همسرش می‌کند. سیره عملی و گفتاری پیامبر (صلی‌الله علیه وآله وسلم) و اولیای دین، آسان‌گیری در ازدواج است؛ پیامبر (صلی‌الله علیه وآله وسلم) می‌فرمایند: بهترین ازدواج‌ها آن است که آسان انجام شود. (نهج‌الفصاحه، ۱۳۸۷: ۴۳)

متأسفانه این حقیقت ساده، در برخی موارد، از مسیر سهل و بی‌آلایش خود

از جمله می‌توان به دسترسی شیوه‌های آگاهانه‌تر شناخت همسر اشاره کرد. همچنین، گسترش شهرهای بزرگ در توسعه شهرنشینی و مهاجرت خرده‌فرهنگ‌ها، موجب بروز تنوع فرهنگی وسیعی به خصوص در شهرها و به تبع آن، منجر به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی بین گروه‌های مختلف اجتماعی شده است. این مسئله، روند انتخاب و تشخیص فرد مناسب و مطابق با معیارهای افراد را تحت تأثیر قرار داده است.

در راستای اهمیت و توجه به خانواده، در اصل دهم قانون اساسی آمده است: از آنجا که خانواده، واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد. لذا ضروری است با شناخت و بررسی دقیق تهدیدها و فرصت‌های فراسوی ازدواج، با تکیه بر مبانی عمیق اسلامی، خانواده‌ها و به خصوص جوانان را در گذر از این مرحله یاری کرد.

در این نوشتار با مطالعه اسناد و مدارک سازمان ثبت احوال و مرکز آمار ایران و با روش تحقیق مبتنی بر روش‌های مطالعه اسنادی، توصیفی-تحلیلی، سعی شده تحلیل مناسبی از وضعیت ازدواج ارائه شود.

تحولات اجتماعی مؤثر بر ازدواج

در دهه‌های اخیر، تحول در ساختارهای فرهنگی-اجتماعی، آهنگی شتابان داشته است. آثار این تغییرات را می‌توان در تمامی عرصه‌های حیات اجتماعی و فردی و بیش از همه در حیات خانوادگی مشاهده کرد. ازدواج به عنوان یکی از وقایع مهم زندگی که از نظر اجتماعی به عنوان پیوندی باثبات و هدفمند بین زن و مرد در بستر خانواده شناخته می‌شود، در سال‌های اخیر دچار تغییر و تحولات عمیقی در تمامی ابعاد شده است. بخش عمده دامنه وسیع تغییر و تحولات موجود، ناشی از مرحله گذار از سنت به مدرنیته است که باعث تغییر در طرز فکر و نگرش جامعه به امر ازدواج به عنوان یکی از مسائل مهم اجتماعی شده است.

از جمله مختصات و تمایزات عصر مدرنیته نسبت به عصر سنتی، ارتقای سطح آگاهی‌های اجتماعی، افزایش سطح سواد عمومی و تحصیلات در مردان و زنان جامعه و به تبع آن، گرایش به کسب موقعیت‌های اجتماعی و اقتصادی بالاتر است.

گرایش به افزایش سطح آگاهی، تحصیلات و موقعیت‌های اجتماعی و اقتصادی، آثار و پیامدهای بسیاری در مسیر ازدواج جوانان به همراه دارد که

**جمعیت ۲۱/۵ میلیونی
جوانان در سن ازدواج،
نشان‌دهنده اهمیت
برنامه‌ریزی نظام برای این
گروه است. برای یک میلیون
نفر جوان کنکوری، دو
وزارتخانه و چندین مرکز
بزرگ آموزش عالی در حال
برنامه‌ریزی هستند.**

خارج و به دلایل گوناگون، به آداب و رسوم و توقعات مادی و غیرمادی زاید مبتلا شده؛ به طوری که موانع و مشکلاتی بر سر راه ازدواج به وجود آورده است.

موانع اقتصادی

عوامل اقتصادی مثل بیکاری، شغل پاره‌وقت و غیردائم، شغل‌های با درآمد کم و افزایش قیمت‌ها، همچنین ناتوانی در برگزاری مراسم ازدواج، خرید جهیزیه، پرداخت مهریه، خرید مسکن، پرداخت هزینه‌های زندگی و... از موانع اقتصادی ازدواج به‌شمار می‌روند.

به نظر بعضی، عمده‌ترین مانع ازدواج جوانان، مشکل اقتصادی است. البته این عقیده فقط مربوط به دوران فعلی نیست، در صدر اسلام نیز خیلی‌ها به این مشکل استناد می‌کردند، ولی پیامبر اکرم (صلی‌الله علیه وآله وسلم) و اهل بیت (علیهم‌السلام) این مسئله را مانع اساسی برای ازدواج نمی‌دانستند. پیامبر اکرم (صلی‌الله علیه وآله وسلم) فرمودند: هر کس از ترس فقر ازدواج نکند، حتماً نسبت به خداوند متعال بدگمان شده است (کلینی، ۱۳۶۵: ۳۳۱). حتی در جای دیگر به کسی که از فقر شکایت می‌کرد، توصیه فرمودند: ازدواج کن. بعد از عمل به توصیه ایشان، معیشت وی وسیع شد (حر عاملی، ۱۴۰۹، ج ۱۴: ۲۵). در قرآن کریم هم به صراحت بیان شده است: ان یكونوا فقراء یغنیهم الله من فضله. (نور: ۳۲)

بدیهی است که توسعه شهرنشینی و تمرکز بر رفاه فردی یا فردگرایی، در رفتارهای مربوط به ازدواج جوانان، تغییر ایجاد کرده است؛ اما مشکل مالی نمی‌تواند

فرهنگی است؛ عادت‌ها، تفاخرها، تکاثر، چشم و هم‌چشمی‌ها، تجمل‌طلبی‌ها ... اینهاست که یک مقدار نمی‌گذارد آن کاری که باید انجام بگیرد، صورت پذیرد. باید شما و خانواده‌هایتان این گره‌ها را باز کنید. (۱۳۷۹/۱۲/۹)

رعایت ترتیب در ازدواج فرزندان، افزایش سطح توقعات و انتظارات غیرمادی فرد و خانواده، گرفتارشدن به نوعی آرمان‌زدگی و ایدئال‌خواهی افراطی در انتخاب همسر آینده و نیز بالا رفتن سطح توقعات مادی، گرایش به تجمل، چشم و هم‌چشمی و شیوع آداب و رسوم دست و پاگیر و غلط، متأسفانه باعث نوعی وسواس، سختی و در نهایت، نوعی دلمردگی و دلزدگی برای انتخاب همسر و ازدواج در جوانان شده است.

گرایش پسران جوان برای احراز موقعیت‌های بالای اقتصادی-اجتماعی قبل از ازدواج و برخی دختران برای احراز موقعیت‌هایی همانند مردان و اشتغال در مشاغل خارج از خانه و ایجاد نوعی تغییر در نقش‌های جنسیتی، آسیب فرهنگی بزرگی است. همچنین شیوع برخی بی‌بند و باری‌ها و آزادی در روابط دختران و پسران، جوانان را به نوعی بی‌رغبتی به ازدواج کشانیده است.

مشکلات خانوادگی

یکی از موانع مهم ازدواج، مشکلات خانوادگی است. برخی از مشکلات خانوادگی عبارتند از: تفاوت سطح فرهنگی خانواده‌ها، افزایش سطح توقعات خانواده‌ها در انتخاب همسر، دخالت و سختگیری بی‌مورد آنها، کفیل یا سرپرست خانواده‌بودن

به عنوان عامل بازدارنده باشد؛ زیرا افراد متعلق به پایگاه‌های اقتصادی-اجتماعی بالاتر نیز به این مشکل اشاره کرده‌اند. بنابراین، مشکلات مالی امری نسبی بوده و سطح انتظار فرد از زندگی می‌تواند تعیین‌کننده تشخیص وی از مشکلات مالی باشد. (کاظمی‌پور، ۱۳۸۷: ۲۷۷)

موانع فرهنگی

اغلب نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که جوانان مجرد، مسائل و تنگناهای اقتصادی را به عنوان اولین و عمده‌ترین مانع ازدواج مطرح می‌کنند، در حالی که بسیاری از آنان، از نظر سطح پایگاه اقتصادی و اجتماعی، وضع بهتری نسبت به جوانان متأهل دارند. این مسئله، ریشه در گرایش به تجمل، کسب رفاه و توقع بیشتر از زندگی دارد که منشأ همه آنها، زیربنای فرهنگی است. بنابراین، بخش زیادی از موانع اقتصادی، ریشه در موانع فرهنگی دارد. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: موانع فرهنگی ازدواج را دست کم نگیرید. البته موانعی هم وجود دارد، ولی همه اقتصادی نیست؛ موانع اقتصادی بخشی از مشکل است. عمده موانع

پسر، بیماری والدین، آسیب‌های اجتماعی خانواده مثل فوت، طلاق، اختلاف والدین، اعتیاد، سوءسابقه آنها و... از آنجا که در جامعه ایرانی نهاد خانواده و تعاملات درون آن با وجود داشتن تحولاتی، هنوز ساختار سنتی خود را حفظ کرده، پایگاه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده و به خصوص رفتار و تعاملات والدین می‌تواند نقش عمده و تأثیرگذاری را به عنوان عامل تقویت‌کننده و بازدارنده در امر ازدواج و تداوم آن در زندگی مشترک آینده فرزندان داشته باشد.

سختگیری و انتظارات فراوان

ناآگاهی نسبت به معیارهای لازم برای انتخاب همسر مناسب می‌تواند به تأخیر در ازدواج، یأس یا ازدواج ناموفق بینجامد. در ضمن، وجود چشم و هم‌چشمی، زیاده‌خواهی در بین دختران و پسران و خانواده‌های آنان و انتظارات زیاد و بی‌مورد فرد و خانواده، می‌تواند باعث افزایش سن ازدواج و بروز تجرد قطعی در دختران و پسران شود.

همچنین در شرایط فعلی، به دلیل تقاضای کافی برای ازدواج از طریق پسران، ترسی در دختران در ابتدای سن ازدواج از عدم دسترسی به همسر مناسب وجود ندارد. به همین خاطر، توقع و انتظارات دختران و خانواده آنان افزایش یافته است؛ این مسئله بر پسران تأثیر گذاشته و آنان را با نوعی بی‌رغبتی مواجه کرده که این خود، زنگ خطری است برای دختران در آستانه انتخاب و خانواده‌های آنان که به معضل دختران دهه ۱۳۵۰ مبتلا نشوند.

تغییر نگرش در جوانان

یکی از نتایج فرایند مدرنیزاسیون، تغییر نگرش‌ها و ایده‌های افراد جامعه است. در دنیای مدرن امروز، افراد به نگرش‌هایی در زمینه انتخاب همسر دست یافته‌اند که دایره انتخاب همسر را محدودتر می‌کند. بنابراین، با تغییر در نگرش‌های حاصل از مدرنیزاسیون، سن شروع به زناشویی افراد بالا رفته و افراد در سنین بالاتری همسر انتخاب می‌کنند. متأسفانه یکی از نتایج این تغییر نگرش‌ها، غیررسمی شدن ازدواج

است. استرانگ می‌نویسد: غیررسمی شدن ازدواج، به معنی کم‌رنگ شدن هنجارهای اجتماعی است که رفتار مردم را در رسوم معمول جامعه مانند ازدواج تعریف می‌کنند.

افراد در تحولات گسترده اجتماعی، قادر نیستند به درک مطلوبی از ازدواج و چگونگی رویارویی با آن برسند. از دیدگاه شرلین، با تبدیل زودهنگام ازدواج از حالت عرف به یک دوستی و همدمی، ازدواج، به ازدواج فردی مبدل شده و در ازدواج فردی، هدف افراد بیشتر رفاه و کمال فردی است.

همچنین تغییر معیارهای گزینش همسر، خارج شدن شیوه همسرگزینی از شکل سنتی، تغییر نگرش جوانان درباره ازدواج و ترس و نگرانی ناشی از سوء سابقه ذهنی نیز از جمله موانع انتخاب مناسب است. تحقیقات نشان می‌دهد: تقریباً دو سوم از دختران و پسران مجرد جامعه آماری، دوست دارند همسرشان را خود به‌طور مستقیم از روی عشق و علاقه انتخاب کنند؛ در صورتی که بیش از تعداد فوق از میان افراد متأهل و طلاق‌گرفته، ازدواج به شکل سنتی و با نظارت خانواده را بهترین نوع انتخاب می‌دانند.

نداشتن خواستگار مناسب

مشکل پیدانشدن همسر مناسب، مربوط به افزایش جمعیت است. با توجه به تفاوت سنی زوجین از آنجا که دختران هر نیم دهه به طور معمول با پسران نیم دهه قبلی ازدواج می‌کنند، همیشه نسبت دختران از پسران بیشتر است. البته در راستای سیاست‌های کنترل جمعیت در دهه‌های قبل، این مسئله برای دختران فعلی برطرف شده، ولی هنوز برای دخترانی که از نسل گذشته مجرد مانده‌اند، باقی است. از دیگر علل این موضوع، تحول زندگی‌های کنونی به خصوص در شهرهای بزرگ، مهاجرت‌ها، گسستگی‌های قومی و فرهنگی و عدم ارتباط‌های محلی است که باعث شده فرصت‌های شناخت خانوادگی در بین خانواده‌ها کم شده و از خواستگارهای مناسب با شرایط خانوادگی

دختر، کاسته شود.

سن

کم‌بودن سن یا بالای بودن آن، گاهی به عنوان مانع مطرح می‌شود؛ البته صرف پایین بودن سن، نشانه عدم رشد عقلی نیست، بلکه کم‌سن بودن، اغلب باعث انعطاف‌پذیری، گذشت و نشاط روحی بیشتر به همراه توقعات پایین‌تر و آسیب‌پذیری کمتر و سازگاری بیشتر با همسر و در نهایت، آرامش بیشتر زندگی خواهد شد؛ همچنان که در بالا رفتن سن به خصوص در دخترانی که از سن بچه‌دار شدن آنها گذشته است نیز اکراه اطرافیان وجود دارد. در اینجا این نکته را باید در نظر داشت که گاهی بالا رفتن سن، منجر به کسب تجربه بیشتر در رسیدن به پختگی می‌شود و باید توجه داشت که زوجیت مستقل از فرزندآوری است؛ چه بسا افرادی در سنین پایین‌تر از موهبت بچه‌دار شدن محروم هستند، اما بیشترین آرامش را در زندگی مشترک خود تجربه خواهند کرد. (بانکی‌پور فرد، ۱۳۸۹: ۱۰)

حفظ سلامتی و نشاط روحی و جسمی معطوف به رعایت نکات بهداشتی، پزشکی، ورزشی و تغذیه‌ای است. چه بسیار دخترانی که سن شناسنامه‌ای آنها بالا رفته، اما از نظر جسمی و روحی، سن آنان پایین‌تر نشان می‌دهد. همچنین با در نظر گرفتن این نکته که امروزه به‌طور معمول به یک یا دو فرزند بسنده می‌شود، پس لزوماً مشکل چندان در مدت زمان باروری دختران با سن به نسبت بالا به وجود نمی‌آید؛ ضمن اینکه پیری زودرس در زنان، با توجه به این موضوع (کم شدن موالید)، کمتر می‌شود. بنابراین، می‌توان موانعی را که به خاطر کم‌بودن تفاوت سنی در جامعه مطرح می‌شود نیز در نظر گرفت؛ به خصوص آنکه تمایل جوانان به ازدواج با همسالان بیشتر شده و طبق آنچه در قسمت قبل اشاره شد، با وجود ذهنیت عمومی، موفقیت این ازدواج‌ها هم بیشتر بوده است.

تحصیلات

شوئن و چونگ معتقدند: انصراف از

از آنجا که در جامعه ایرانی نهاد خانواده و تعاملات درون آن با وجود داشتن تحولاتی، هنوز ساختار سنتی خود را حفظ کرده، پایگاه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده و به خصوص رفتار و تعاملات والدین می‌تواند نقش عمده و تأثیرگذاری را به عنوان عامل تقویت‌کننده و بازدارنده در امر ازدواج و تداوم آن در زندگی مشترک آینده فرزندان داشته باشد.

برای متأهلان که این دوران در شهر محل سکونت طی می‌شود و به دلیل اختصاص نیمی از روز به سربازی، فرد می‌تواند به شغلی نیمه‌وقت نیز بپردازد.

آسیب‌شناسی مسئله ازدواج

سیر تحولات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و همچنین موانعی که برای ازدواج بیان شد، باعث پیچیدگی امر ازدواج و بروز آسیب‌هایی عمده می‌شود که در ادامه به تفکیک بیان می‌شوند.

کاهش میزان ازدواج

در دهه‌های اخیر با توجه به موانع ازدواج، یک سال به میانگین سن ازدواج پسران و حدود سه سال به میانگین سن ازدواج دختران افزوده شده؛ در حالی که سن بلوغ جنسی پایین آمده است. این موضوع، هشدار جدی برای جامعه است؛ زیرا نیاز جسمی و روحی برای ازدواج وجود دارد،

ازدواج‌های دانشجویی و ترغیب جوانان به ازدواج در دوران تحصیل با تأکید بر تعدیل خواسته‌ها و توقعات فرد و خانواده از زندگی مشترک و اتخاذ تدابیر خاص، می‌تواند به حل عمده این مشکل بینجامد.

سربازی

یکی از مشکلات ازدواج پسران، سربازی است؛ به خصوص در مورد دانشجویان که به دلیل اشتغال به تحصیل، طی کردن این دوران نیز به تعویق می‌افتد و به افزایش سن آنان می‌انجامد. این مشکل، خود باعث بروز مشکلات اقتصادی از قبیل عدم اشتغال به کار یا پرداختن به شغل پاره‌وقت، کم‌تر بودن در کنار خانواده و... می‌شود که در صورت اتخاذ تدابیر مناسب از جانب زوجین و خانواده‌ها، مرتفع خواهد شد. البته وضعیت سربازی نسبت به گذشته بسیار متفاوت شده؛ به خصوص

ازدواج، با عواملی چون افزایش سطح تحصیلات و... مرتبط است. همچنین در میان مهم‌ترین فاکتورهای نظریه مدرنیسم (مبنی بر دلایل افزایش سن ازدواج)، می‌توان به گسترش فرصت‌های تحصیلی و... اشاره کرد.

نتایج بررسی‌ها در ایران نشان می‌دهد که گرایش به تحصیل، فقط دو تا سه سال منجر به افزایش میانگین سن ازدواج می‌شود. (کاظمی‌پور، ۱۳۸۷: ۹۳)

تحصیل و ازدواج، هیچ کدام مانع دیگری نیست؛ اما نوع انتخاب همسر، مانع تحصیل است. پس با انتخاب صحیح فردی که تمایل به کسب تحصیلات بالا در همسر خود دارد و درک شرایط موجود در زمان تحصیل (از قبیل بیکاری، شغل پاره‌وقت، کم‌بودن اوقات فراغت و...) از جانب همسر و خانواده او و پایین آوردن توقعات مادی و معنوی طرفین، می‌توان در زمان مناسب به ازدواجی پایدار دست یافت. البته بالا رفتن سطح تحصیلات می‌تواند به رشد فکری و کسب آگاهی بیشتر خانواده‌ها کمک کرده، زمینه را برای انتخاب آگاهانه فراهم کند. این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که بالا رفتن سطح تحصیلات، در پسران باعث به تعویق افتادن زمان سربازی، اشتغال ثابت و آمادگی برای ازدواج می‌شود و در دختران نیز به علت ایجاد دلمشغولی و دغدغه تحصیل، به طور معمول ترجیح داده می‌شود ازدواج و کسب آمادگی برای آن به بعد از فراغت از تحصیل موکول شود که این تعویق، به سخت شدن شرایط انتخاب می‌انجامد. همچنین، در دختران با تحصیلات بالا، احتمال ازدواج با پسران هم‌ردیف از لحاظ تحصیلی، پایین می‌آید و برعکس در صورت عدم رعایت تناسب تحصیلی در انتخاب، ممکن است به تفاوت فکری و تفاهم کمتر در زندگی بینجامد.

اما به هر دلیل، ازدواج صورت نمی‌گیرد. آسیب‌های این دوران نه تنها به صلاح جوانان و خانواده‌ها نیست، بلکه خطرناک است. در کنار عوامل فرهنگی و اجتماعی، از قبیل افزایش سطح توقعات مادی و غیرمادی فرد و خانواده و گرایش آنها به تجمل‌گرایی و... افزایش بیکاری، توسعه اقتصادی، گرایش به تحصیلات بالا، تبدیل خانواده گسترده به خانواده هسته‌ای، محدودیت کارکردهای خانواده و خویشاوندی و گرایش به کسب موقعیت‌های اجتماعی - اقتصادی زیاد قبل از ازدواج، از جمله دلایل بالا رفتن سن ازدواج هستند.

تجرد قطعی

با توجه به تأخیر در ازدواج و افزایش میانگین سن ازدواج، با گذر عمر در جوانان به خصوص دختران، متأسفانه یأس از ازدواج در دختران بعد از ۳۰ سالگی و در پسران بعد از ۳۵ سالگی رخ می‌دهد. یأس از ازدواج، زمینه را برای راه‌های ناهنجار رفع نیاز جنسی فراهم می‌کند و مصونیتی را که فرد بر اثر داشتن خانواده دارد، از وی می‌گیرد.

کم‌شدن رضایت از زندگی مشترک

در برخی موارد، زوجین از زندگی زناشویی راضی نیستند، اما به دلیل ساختار فرهنگی جامعه، تأکید اسلام بر قبح طلاق و پیامدهای آن به خصوص با

آموزش مهارت‌های زندگی خانوادگی ارتباطی از دبستان تا دانشگاه، حتی سرپازخانه‌ها و ادارات، تربیت مربی برای آموزش و سخنرانی، آموزش شیوه‌های مدیریت خانواده، مسائل جنسی و زناشویی قبل و بعد از ازدواج و ارائه گواهینامه ازدواج و مهارت‌های زندگی، از جمله فعالیت‌های مؤثر برای رشد آگاهی نسل جوان در امر ازدواج خواهد بود.

وجود فرزندان، در بسیاری موارد اگر چه از زندگی مشترک ناراضی‌تری شدید دارند اما حاضر به جدایی نیستند و به زندگی سرد و توأم با فرسایش روحی و روانی و حتی جسمی و چه بسا بسیار متشنج خود ادامه می‌دهند. در این موارد، طلاق عاطفی اتفاق می‌افتد و زن و مرد بدون طلاق گرفتن، زیر یک سقف، اما جدا از یکدیگر زندگی می‌کنند.

متأسفانه در حال حاضر، کم‌شدن رضایت از زندگی، آفت بسیاری از خانواده‌هاست و آسیب‌های ناشی از آن، کمتر از آسیب‌های طلاق برای فرد، فرزندان، خانواده‌ها و جامعه نیست. شرایط فرهنگی حاکم بر جامعه ایران، امکان به‌دست‌آوردن آمار طلاق عاطفی را نمی‌دهد، اما با یک برآورد از اینکه در کشور چند درصد ناراضی‌ها به دادگاه کشیده می‌شود و تناسب بین تعداد طلاق با تعداد پرونده‌های خانوادگی در دست رسیدگی، نشان می‌دهد چندین برابر آمار طلاق واقعی، طلاق عاطفی وجود دارد.

نتایج و پیشنهادها

- آهنگ شتابان تحولات اجتماعی در دهه‌های اخیر، تأثیر منفی در وضعیت ازدواج و طلاق گذاشته است؛ اگر برنامه‌ریزی همه‌جانبه‌ای برای جبران این مشکلات نبود، پیامدهای مخرب آن روز به روز بیشتر خواهد شد.

- جمعیت ۱۲/۵ میلیونی جوانان در سن ازدواج، نشان‌دهنده اهمیت برنامه‌ریزی نظام برای این گروه است. برای یک میلیون نفر جوان کنکوری، دو وزارتخانه و چندین مرکز بزرگ آموزش عالی در حال برنامه‌ریزی هستند.

- با توجه به سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، حدود یک میلیون دختر مجرد ۵۰-۳۰ سال در کشور وجود دارند که احتمال ازدواج آنان کم است. لذا سیاستگذاری و برنامه‌ریزی جدی در این زمینه ضروری است. برای برون‌رفت از

وضعیت نگران کننده ازدواج، پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود:

برنامه‌ریزی

متأسفانه با وجود اهمیت موضوع ازدواج، گزارش ملی سالیانه، آمارهای به‌روز و بانک اطلاعاتی جامعی پیرامون ازدواج وجود ندارد. لذا به دلیل اهمیت رصد موضوع ازدواج و ارائه گزارش ملی سالیانه، تأسیس بانک اطلاعاتی جامع، ضروری است. همچنین تقسیم کاری و وظایف دستگاه‌های دولتی و غیردولتی و پرهیز از موازی کاری و گنجاندن ردیف مشخص برای ازدواج جوانان در اعتبارات دولتی ضروری است.

پژوهش‌های کاربردی

با توجه به وضعیت ازدواج و طلاق در کشور، انجام پژوهش و تحقیقات کاربردی در زمینه‌های مختلف موضوع ازدواج به همراه جمع‌بندی مطالعات انجام‌شده قبلی، برای حل معضلات ازدواج و طلاق و تدوین الگوی اسلامی- ایرانی ازدواج اجتناب‌ناپذیر است.

آموزش مهارت‌های زندگی خانوادگی

آموزش مهارت‌های زندگی خانوادگی ارتباطی از دبستان تا دانشگاه، حتی سربازخانه‌ها و ادارات، تربیت مربی برای آموزش و سخنرانی، آموزش شیوه‌های مدیریت خانواده، مسائل جنسی و زناشویی قبل و بعد از ازدواج و ارائه گواهینامه ازدواج و مهارت‌های زندگی، از جمله فعالیت‌های مؤثر برای رشد آگاهی نسل جوان در امر ازدواج خواهد بود.

تأسیس و تقویت مراکز مشاوره

تأسیس و تقویت مراکز مشاوره مطمئن و کارآمد در سطح ملی و مبتنی بر ارزش‌های اسلامی- ایرانی و تشویق و هدایت جوانان و خانواده‌ها به سمت بهره‌گیری از آنها، طراحی استفاده از دفترچه بیمه در این مراکز، مشاوره تلفنی و مجازی برای رسیدن به عدالت مشاوره‌ای، کاهش هزینه‌های مشاوره، تربیت و آموزش مشاوران متخصص به خصوص روحانیون خبره در کنار اختصاص ساعتی برای مشاوره در مساجد، می‌تواند مشکلات

زیادی را در این زمینه حتی قبل از ازدواج حل کند.

فرهنگ‌سازی ازدواج آسان

ترغیب جوانان و خانواده‌ها به آسان‌گیری ازدواج و ساده‌زیستی در زندگی، ایجاد فضای گفتمان ازدواج در جامعه، ترغیب رسانه‌های عمومی از قبیل صداوسیما، مطبوعات و سایت‌ها به اختصاص برنامه‌های ویژه ازدواج و خانواده، تهیه و تولید فیلم‌های آموزنده در مورد ازدواج و ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی پیرامون موضوع ازدواج، می‌تواند فرهنگ جامعه را در این زمینه اصلاح کند.

تأسیس و تقویت مراکز همسریابی

تأسیس مراکز همسریابی و مشاوره معتبر، مطمئن و کارآمد با مجوز رسمی و با استفاده از ظرفیت‌های مردمی به همراه تقویت احساس مسئولیت عمومی برای معرفی جوانان، همچنین آموزش شیوه‌های صحیح همسرگزینی و معرفی الگوهای مناسب در این زمینه برای تسهیل در انتخاب ضروری به نظر می‌رسد.

کتاب و تولیدات فرهنگی

راه‌اندازی قفسه کتاب و محصولات فرهنگی ازدواج در ادارات، دانشکده‌ها، مراکز پرجمعیت، آپارتمان‌ها و... تبلیغ و معرفی کتب و محصولات فرهنگی ازدواج در صداوسیما، راه‌اندازی فروشگاه‌های تخصصی ازدواج و خانواده در تمامی استان‌ها و حمایت از تولیدکنندگان محصولات فرهنگی در زمینه ازدواج، سطح آگاهی‌های عمومی را در باره ازدواج و تحکیم خانواده افزایش می‌دهد.

اعطای کمک‌هزینه ازدواج

ارائه تسهیلات ازدواج به زوجین (یارانه ازدواج)، کمک به دسترسی ارزان‌تر همسران به کالاهای مورد نیاز در زمان ازدواج، استفاده از ظرفیت‌ها و امکانات رفاهی دستگاه‌های دولتی برای کاهش هزینه‌های تشریفات و جشن‌های ازدواج، ایجاد فرصت و اولویت‌دادن و ارائه تشویق در به‌کارگیری افراد متأهل برای اشتغال زوج‌های جوان، کم کردن زمان سربازی افراد متأهل و افزایش حقوق و دادن

وام بلندمدت، افزایش حق عائله‌مندی کارکنان، توسعه خوابگاه‌های متأهلی دانشجویی و اعطای تسهیلات ویژه به کسانی که ازدواج آسان انجام می‌دهند، می‌تواند تا حدودی مشکلات اقتصادی را برطرف کند.

حمایت از بخش خصوصی

تشکیل مجمع خیرین ازدواج برای انسجام‌بخشی، تقویت فعالیت‌ها و استفاده از توانمندی‌های خیرین کشور، کمک به راه‌اندازی کانون‌های پیوند مهر در استان‌ها و دانشگاه‌ها به وسیله بخش خصوصی به منظور برنامه‌ریزی برای ارائه تسهیلات، آموزش، مشاوره و فرهنگ‌سازی ازدواج، همسریابی و...، تنظیم مقرراتی برای بخشودگی مالیاتی افراد فعال در حوزه ازدواج و تشویق آنان به دراختیار گذاشتن منابع به زوجین جوان، می‌تواند حمایت‌های مردمی را در این زمینه تقویت کند.

وضع و اجرای قوانین

اجرای کامل قوانین موجود؛ از قبیل قانون تسهیل ازدواج جوانان مصوب ۱۲ دی ۱۳۸۴، مصوبات بیست و نهمین جلسه شورای عالی جوانان مصوب ۲ مرداد ۱۳۸۶، اجرای لایحه حمایت از خانواده و عملیاتی کردن سیاست‌های تشکیل، تحکیم و تعالی خانواده شورای فرهنگی- اجتماعی زنان و شورای عالی انقلاب فرهنگی، می‌تواند بخش زیادی از مشکلات را برطرف کند.

منابع

بانکی پورفرد، امیرحسین (۱۳۸۹). **مطلع مهر**. «راهکارهای جامع و کاربردی انتخاب همسر». اصفهان: حدیث راه عشق.
حرعاملی، محمدبن‌حسن (۱۴۰۹ ق). **وسائل‌الشیعه الی تحصیل مسائل‌الشریعه**. قم: مؤسسه آل‌البیت.
کاظمی پور، شهلا (۱۳۸۷). **سنجش نگرش جوانان به ازدواج**. ... طرح پژوهشی، تهران: معاونت پژوهشی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
کلینی، یعقوب (۱۳۶۵). **الکافی**. تصحیح علی‌اکبر غفاری‌صفت، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
نهج‌الفصاحه (۱۳۸۵). ابوالقاسم پاینده (گردآورنده). اصفهان: خاتم‌الانبیا.